

1739 24
29
PROGRAMMA
INVITATORIUM
DE
HAERESI
PHILOSOPHICA

QVO
DISPUTATIONES
IN VNIVERSAM PHILOSOPHIAM PRACTICAM
SEMESTRI AESTIVO
A. C. MDCCXXXIX
HABENDAS

INDICIT
ET SIMVL
GENEROSOS, NOBILISSIMOS, ATQVE
DOCTISSIMOS ACADEMIAE
CIVES

AD AVDIENDAS PRAELECTIONES
IN HANC PHILOSOPHIAE PARTEM
INSTITVENDAS
PER OFFICIOSE INVITAT

IO. ERNESTVS SCHVBERT
PHIL. ET LL. AA. MAG. ET ORD.
PHILOSOPH. ASSESS.

VITEMBERGAE, LITERIS SCHLOMACHIANIS.

tti vereor, ne nimis sit periculofum, defendere, quod forte plurima damnat multitudo; nifi tamen omnem vniuerfo orbe crediderim pullam eſſe aequitatem, cunctis hoc ſtudium aduerſum fore infeſtumque haud ſuſpicarer. Quantaunque enim exiſtit hominum male ſanorum copia, quos furor aliorum ſanguine, expulſione, carceribus pauit, & ad ſauiendum aut in veritatis teſtes, aut ab illius tramite deſectentes immani crudelitate abripuit; nunquam tamen & hoc ipſo tempore deſuerunt, queis animus longe mitior erat & aequior, vniuerſam rem ſecundum omnes ſuas diſenſiones ponderantibus. Quid ergo dubitem, hac noſtra aetate, qua eruditi orbis proceres, ſi vnum alterumue exceperis, vti ſolent pari eruditione ac pietate, cauſae deſuturos eſſe patronos. De *haereſi philoſophica* quando nunc dicere conſtitutum eſt, nemo me de haereticorum felicitate decertaturum eſſe putet, aut malae illorum cauſae conſulturum; Quis enim bonus id impune ferret? Neque tamen execrabile *haeretificandi ſtudium* promouere conabor. Id mihi nunc datum eſt negotii, vt quaestionem expediam haecenus, quantum ſcio, intactam: **QUANDO PHILOSOPHVS DICTI POSSIT HAERETICVS.**

Sed antequam ad rei caput venio, in haereſeos notionem mihi videtur eſſe inquirendum, vt, omni ſublata confuſione, quid ſentiam, plane poſſit edifferi. Quid haereſis ſit, notius eſt in foro theologico, & in Eccleſiaſticis,

sticis, quam quidem in Philosophia, licet non omnibus idem haereat conceptus. In eo magnus est Theologorum consensus, quod haeresin dicant errorem contra fundamentum fidei pertinaciter defensum. Multa quidem ad hanc definitionem reposituit Vir Illustris CHR. THOMASIVS in Disput. an haeresis sit crimen? quam methodo dialogica confecit; sed Theologis iniuriam fecisse mihi videtur, quando illam tantae obscuritatis postulauit, quanta vix vlla maior concipi posset. Secus sentiunt per Germaniam Icti in Ecclesiastico Iure, contententes, haeresin esse constantem dissenfum a Religione publice adprobata. Vid. PERTSCHIVS in *Iur. Can.* P. II. L. IV. T. IV. p. 292. Habentur autem per vniuersum Imperium tres religiones approbatae, nimirum Pontificia, Lutherana & Reformata. Vid. INSTR. PACIS WESTPH. *Art. VII.* Latius patet Romanensium doctrina de haeresi, qua illum notant, qui vel leui argumento a iudicio Ecclesiae Catholicae recedit, aut illius saltim suspicionem haud leuem incurrit. Vid. L. 2. P. 3. c. de Haeret.

Verum enim vero causas sat graues habeo significatus istos non attendendi. De fundamento salutis alium silentium est in Philosophia. Ignorat ratio Christum, ignorat redemptionem, ignorat fidem. Diudicat dogmata ipsi peruia, quae mysteriis inuoluuntur, intacta relinquit. Qui ergo dogmatum philosophicorum esse potest norma, quod Philosophus, quae talis, non impune scrutaretur. Si dixeris, posse tamen Philosophum dici haereticum, qui a recepta doctrina temere discessionem facit; obsecro te, quaeenam est recepta ista Philosophia? Recogita, quot fuerint sectae antiquorum? quot recentiorum? quot recentissimorum? Nulla haecenus cecinit victoriam; nulla adeo exspirauit, quin haberet, quem illius misereret. De eo nondum conuenerunt, qui alias praescribunt docendi formulas, num ARISTOTELEM & venerabiles Scholasticos, an vero CARTESIVM aut alium bonum virum sequi debeant, qui Philosophiam profitentur. Vbi igitur lex ista, a cuius violatione sibi cauere debet Philosophus? Vbinam dicendorum norma? Vbi liber symbolicus? sed vtinam conuenirent tandem! vt constaret, quaeenam Philosophia nos conseruaret, & quae perderet? Arbitramur, facultatem nobis concessam esse docendi alios, quae ipsimet sumus edocti, et quae nos didicisse demonstrauiimus; sed, bone Deus! quantopere laceffimur, quando dogma forte nouum, quod ille alius a praecoptore non accepit, proponimus. Ecce haereticum! virulentis faucibus

voci-

vociferantur, & terribili isto accusa, pelle, excommunicata, persequere, crucifige, & si quid hisce durius est, fulminantur.

Sed quorsum prolabimur? Iustae quidem sunt querelae; at demus id temporum moribus, in quae nos Deus reseruauit. Diximus hunc non esse haereticum, qui a recepta philosophia recedit: Siquidem in nullam iurata verba dedimus. Vnicum superest, instituto magis accommodum. Animaduerto, id cuilibet haeresi commune esse, quod non sit toleranda. Qui errat circa salutis fundamentum, & errorem pertinaciter propugnat, ex communi nostratum sententia non est tolerandus. Ipse quidem D. LUTHERVS agnouit, propter haeresin neminem ad supplicium trahendum esse, in *Tr. an haeret. sint persequendi?* non tamen ab omni poena liberarunt haereticos. Vid. CARPZOV. *Pr. Crim. P. I. qu. 44.* In imperio Germanico praeter tres approbatas non aliam religionem recipiendam aut tolerandam esse, fanciuit INST. PAC. WESTPH. *Art. VII. p. 2.* Pontificios vero ad vnum omnes docere, haereticum e medio tollendum esse, testatur BEL-LARMINVS *L. 3. de Laicis cap. 21. §. 2.* Haeresin ergo philosophicam dicimus dogma philosophicum, quod tolerari nullo modo potest. Dogma philosophicum non nititur scripturae testimonio, sed argumentis, quae citra reuelationem formantur. Igitur ad illam prouocare non licet haeresin probaturo. Et hoc primum est, quod obseruari volo circa definitionem: Alterum id esto: dogma, quod ab haeretico philosophico defenditur, ita debet esse comparatum, vt nullibi tolerari possit. Scilicet haud raro accidit, vt ob enormes malorum criminationes doctrinae quaedam philosophicae prohibeantur, quae tamen sublato interdicto optime tolerari possent. Tum vero eodem iure doctrinam hanc diceres haereticam, quo Apostoli a Iudaeis Euangelium praedicare prohibebantur. Prohibitio non facit, sed supponit haeresin. Vt ergo pateat, quatenam philosophia prohiberi possit, in haereseos notionem inquirimus: Quandoquidem nullam philosophiam, nisi quae haeresis est, prohiberi posse arbitramur.

Diximus haeresin philosophicam esse dogma philosophicum, quod tolerari nullo modo potest. Viuimus in ciuitate, nec quisquam statum naturalem desiderat, qui illius incommoda probe perspecta tenet. Illorum finis, qui spreta aequalitate sua, qua gaudebant in eodem, alicuius imperium in se elegerunt, erat securitas & externa felicitas: Siquidem experti erant, se extra ciuitatem nec tutos, nec felices viuere posse. Qui ergo
sum-

summum imperium tenet in ciuitate, eo curam suam dirigat, necessum est, vt conseruetur publica securitas, & externa felicitas promoueatur. Quapropter illud tolerari nullo modo potest, quod aut hanc impedit, aut illam perturbat.

Hic ergo haeresin philosophicam fouet, qui dogma tuetur, quod aduersum est securitati publicae aut saltim externae felicitati. Diximus hanc haeresin fatalem in *Comment. de Iure Princ. circ. sacr. cap. 2. §. 92.* Sed diuisio inter haeticum fatalem et non-fatalem instituta erat accommodata. Haeticus non-fatalis proprie non est haeticus.

Hiscæ praestructis facilius erit, recensere illorum sententias, quae ab haereleos crimine absolui nequeunt. Exhibuimus quasdam *loc. cit. §. 95. seqq.* diximus, haeticum esse, qui docet, haetico non-fatali fidem non esse seruandam, §. 95. subditos non teneri ad obsequium principi praestandum §. 96. non licere bellum gerere §. 97. principi non competere ius sacra ciuium examinandi §. 102. sed non desunt aliae: Iura Maestica, quae diuelli nequeunt ab imperio ciuili, complectuntur inter alia potestatem legislatariam, ius puniendi delinquentes, ius vitae & necis, ius extorquendi veri reuelationem, et sic porro. Quae igitur sententia quicquam eorum negat, est haetica.

In eo haftenus omnes conueniunt, quod perturbator securitatis publicae, & qui Maestatem laedit suis *Φιλοσοφούμενοις*, tolerari nequeat. Sed experimur, & alias damnari sententias, atque haereleos postulari, quae nec Maestati nec securitati publicae videntur repugnare. Praecipue intolerabilem esse Atheum dicitur in Republica, & execrabilem eapropter haeresin esse perhibent impiam illorum opinionem. Nihil dimoueor. Sit ita, quemadmodum vere est, Atheismum esse haeresin: Mea tamen sententia non labefactatur. Haeresis est dogma, quod turbat publicam securitatem; Et ad quodcumque haec notio non potest applicari, illud haereleos nomine iniuste diffamaretur. Nihilo tamen secius contendo & vrgeo, Atheismum esse haeresin, & qui illum defendit, saltim patrocinatur suis principis isthuic hypothesi, haeticum.

Quid ergo? Num & Atheus turbat securitatem publicam? Ita omnino est. Sed velim distinguas *professum a non-professo*. Qui non profitetur, sed saltim sub pectore fouet largissimam hanc malorum segetem, ideo non statim turbas excitat, iura principis aut conciuum violat. Id vero vtique

facit professus. Tollit enim iuramenti usum & necessitatem. Quandoquidem Athei iuramentum, si quod datur, quemadmodum visum est nonnullis, non est nisi actus civilis. Qui enim iurat, Deum vindicem in se deposcit promisso non satisfacturum. Ridet igitur, qui numinis existentiam negat, iuramenti obligationem, idque turpiter violandi concedit licentiam, quæ impiam hanc suam persuadere nititur hypothesin. Sed quem fugit, Religionem & Iuramentum esse vinculum istud, quo ferme solo legum civilium contemptores in officio suo continentur? Iuramento princeps sibi subiicit ciues, & ad parendum obligat; Iuramento fidem dant ministri; iuramento pactis robur conciliatur, illisque adimplendis fortius adstringuntur paciscentes. Equidem sublato iuramento non omnis tollitur obligatio; tollitur tamen ista, quam solam agnoscit plurima hominum multitudo. Quot enim existerent perfidi, quot foedifragi, quot desertores, quot adulteri, nisi numinis vindictam metuerent? Ecce igitur præstantissimum medium, quo summus imperans coercere potest turbam, & securitatem publicam conferuare! Proinde Atheum ab hæreseos macula absoluerè non audeo. Memineris vero, me hæc omnia de professo asseruisse: Existimo, & eos his calculum adiecturos esse, quibus nostra ætate Atheismi patrociniū, quo iure, non disputo, exprobratum fuit.

Eodem iure systema philosophicum tanquam hæreticum reiicimus, quod refertum est principiis, quibus superstrui potest Atheismus. Cum enim principia in se contineant rationem conclusionis, illa positæ principiis non potest non admitti. Ne vero iniuriam faciamus aliis, cauendum esse iudico, ne statim imputemus auctori, quod ex ipsius principiis, quamuis legitime, deducitur. Quod enim nobis fieri nolumus, idem & aliis non faciamus. Iam uero meminerimus, nos homines esse, nihilque humani a nobis prorsus esse alienum. Nemo se credat ab errandi periculo immunem esse. Accidit sæpe, ut admittamus principia, non admissa, si præuisæ fuissent conclusiones, in quas alius facilius incidit, siue æqua mente, siue animo nobis nocendi placita nostra examini suo subiiciat. Aequitas & charitas requirunt, ut nos inuicem conferuemus. Non decet philosophum, nedum Christianum, qui exprimere debet Christi mansuetudinem, perdere errantes: Potius operam demus, ut ad saniozem mentem reuocemus eos. Sed nihil efficies odio, nihil persecutione, nihil malorum repræsentatione: Intellectus ad aduersum non cogitur comminationibus, sed argumentis, iis-

iisdemque non qualibuscunque, sed stringentibus & demonstratiuis. Quodsi ergo experiris, aliquem fouere pestilentissima Atheismi semina, sapienter ages, si de iisdem in charitate, atque vt decet virum doctum, ipsum admonueris. Si admonitus & de consequentia conuictus pertinax sententiam tueri pergit, hunc haeticum declarato. Placet hac de re temperatum iudicium Viri quondam insignis IO. HERM. AB ELSWICH. in *disp. de recent. circ. Atheismum controu. S. 4.*

Sed impossibile est, ut systema, quod caeteroquin sibi constat, nec contradictionibus scetet, de principiis Atheisticis suspectum sit, quod vrgeret principium rationis sufficientis, & mundi contingentiam defendit. Hoc enim supposito duplici principio fieri nequit, quin diuini numinis, entis a mundo diuersi, existentia admittatur. Idcirco necessum est, vt, quando aliquem haereleos postulas, ante omnia euincas, eum aut alterutrum horum principium negasse, aut non esse ratiocinatum ex suis principiis. Neutrum si facere quiueris, suaderem, vt taceas, ne tua criminandi detestabilis libido omnibus innotescat, & ipse famam perdas.

Hiscæ ad liquidum perductis intelliges, duplex dari principium, ex qua haeresis philosophica dignosci & diiudicari debet, alterum tamen alteri esse subordinatum: Scilicet hoc primum est:

Haereticus est, qui dogma propugnat aduersum securitati publicae, iuribus principis & ciuium obligationi, vtpote connexis.

Alterum hoc esto:

Haereticus est, qui Atheismum docet, saltim principia isti pertinax substernit.

Quemadmodum vero haec dogmata haereleos philosophicae digna sunt infami titulo, sic in contrarium arbitror, illi non sine magna iniuria exprobrari haeresin, qui neutrum participat, sed potius ab vtriusque suspicionem suum systema liberare nouit. Cum itaque ille tantum in ciuitate tolerari nequeat, qui haeretica dogmata fouet, non est, quod adeo restringamus philosophandi libertatem, & eos doctrina interdicamus, vel penitus Rep. eiiciamus, qui tale quid odit & auersatur.

Tantum vos scire volui, COMMELITONES OPTIMI, praeliminariter, quibus animum deditissimum & inferuendi cupidum, simulque labores vestro commodo & vtilitati destinatos significare debui. Obseruantiae fuit, cedere

celere plurimorum desideriis, & officii, fidem, quam dederam, liberare. Philosophiam practicam vniuersam, doctrinam morum, Ius naturae & sociale in unum systema redactam consuetis commentationibus explicare vix occoeperam; cum auditorium meum intelligeret, quam laboriosum aut taediosum esset, integram horam scriptione consumere, aut docentis sermonem interruptum audire, meque precibus fatigaret, ut opus, quod vtiq; mancum erat, & vberiori principiorum applicatione indigebat, publici iuris facerem, vt haberent, quod legerent ante & relegerent post interpretationem, & tempus melioribus negotiis impendi posset, quod scribendo perdere oporteret. Equidem id me praestitutum promiseram in praefamine Inst. Metaph. sed interpositi labores id ad tempus longius distans reiiciendum esse credere me iusserunt. Vicit tamen bono animo reluctantem studium obtemperandi meis, & hisce rationibus commotus hoc qualecunq; opusculum & superiorum censurae & prelo iam submitto. Vt vero omnem finium amplitudinem emetiamur, singula capita solenni disputatione in Auditorio maximo ventilanda proponam. Comitabuntur me in cathedram Viri doctissimi & nobilissimi, Academiae ciues & ornamenta, quorum nomina in praefamine ipsius operis significabo. Honorifica vestra praesentia, COMMILITONES OPTIMI, si vtrumque auditorium & disputantis & docentis illustrius sit redditura, me vobis nouo beneficiorum genere firmitus obstringetis. Dabam in museo A. O. R.

MDCCXXXIX. d. II. April.

Wittenberg, Diss., 1739 (A).

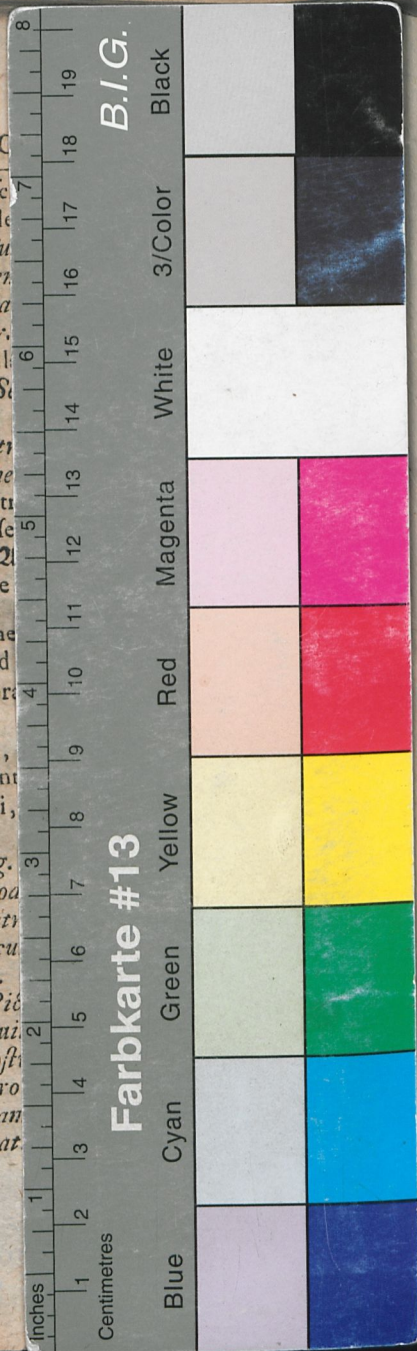
Sb

v778

1739 24
29

PROGRAMMA
INVITATORIUM
DE
HAERESI
PHILOSOPHICA

QVO
DISPUTATIONES
IN VNIVERSAM PHILOSOPHIAM PRACTICAM
SEMESTRI AESTIVO
A. C. MDCCXXXIX
HABENDAS

INDICIT
ET SIMVL
GENEROSOS, NOBILISSIMOS, ATQVE
DOCTISSIMOS ACADEMIAE
CIVES

AD AVDIENDAS PRAELECTIONES
IN HANC PHILOSOPHIAE PARTEM
INSTITVENDAS
PER OFFICIOSE INVITAT

IO. ERNESTVS SCHVBERT
PHIL. ET LL. AA. MAG. ET ORD.
PHILOSOPH. ASSESS.

VITEMBERGAE, LITERIS SCHLOMACHIANIS.